

1663-1665 YILLARI ARASINDA AMASYA'DA FİYATLAR¹

Metehan BOZKURT², Gürkan CEVGER³

Geliş:10.12.2019 / Kabul:15.12.2019

Öz

Osmanlı İmparatorluğu 16. yüzyılın son çeyreği ve 17. yüzyılın başlarında bunalımlı dönemlerden geçmekteydi. Uzun savaş dönemleri, Celali isyanları gibi çeşitli iç ve dış dinamiklerin tetiklediği bu kriz, siyasi ve toplumsal yaşamı olduğu kadar ekonomik hayatı da derinden etkiledi ve imparatorluk tarihinin o zamana kadarki en büyük enflasyon dalgasına sebebiyet verdi. Bu dönemde, özellikle gıda sektörü başta olmak üzere, tüketim maddeleri müthiş bir fiyat artışına maruz kaldı ve etkileri yüzyılın ortalarına kadar devam etti. Toparlanma ancak siyasi istikrarın sağlanabildiği ve enflasyon dalgasının doğal seyrine girdiği yüzyılın ortalarından sonra mümkün olabildi. Bu makalede yüzyılın ortalarından sonra, 1663-1665 yılları arasında tutulmuş 15 numaralı Amasya şer'iyye sicili incelendi. Bu kayıtlardan, Amasya Kazâsı'ndaki gayrimenkul, taşınmaz kategorisine girmeyen köle ve hayvan gibi diğer kalemler ve çeşitli tüketim maddelerinin fiyatları tespit edilmeye çalışıldı. Tüketim maddeleri söz konusu olduğunda narh listeleri esas alındı ve zaman içindeki iniş-çıkışlar tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Şer'iyye Sicilleri, Fiyat, Narh, 17. Yüzyıl.

PRICES IN AMASYA BETWEEN THE YEARS 1663-1665

Abstract

The Ottoman Empire was going through depressing periods in the last quarter of the 16th century and in the early 17th century. This crisis, triggered by various internal and external dynamics, such as the long wars and the Jalali Rebellions, affected the political and social life as well as the economic life and caused the biggest wave of inflation in the history of the Empire. During this period, consumer goods, especially the food sector, suffered a tremendous price increase and their effects continued until the middle of the century. The recovery was only possible after the middle of the century, when political stability was achieved and the inflation wave entered its natural course. In this article, the Amasya

---

¹ Bu makale "15 Numaralı Amasya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi" adı ile hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı metebey_0596@outlook.com.

³ Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, gurkan.cevger@amasya.edu.tr.

şer'iyye sicili numbered 15, held between 1663-1665, was examined after the middle of the century. From these records, the prices of other items such as real estate in Amasya district, slaves and animals that do not fall into the immovable category and various consumption items were tried to be determined. In the case of consumables, the lists of deliveries were based and the ups and downs over time were determined.

Keywords: Amasya, Şer'iyye Sicilleri, Price, Narh, 17th Century.

Giriş

Orta Karadeniz bölgesinin iç kısımlarında Yeşilırmak nehrinin ortasından geçtiği dar bir vadide kurulmuş olan Amasya, çok eski bir tarihi geçmişe sahiptir. Büyük İskender ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde canlı bir merkez olan Amasya, Pontus krallarına da başkentlik etmiştir. 8. yüzyılın başlarına kadar kesintisiz bir Roma hâkimiyetine tanıklık eden şehir, bu tarihten sonra sürekli Müslüman taarruzlarına maruz kalmış ve nihayet 11. yüzyılın başlarında Danişmentliler tarafından ele geçirilmiştir. Bu tarihten 14. yüzyılın sonlarında Osmanlı egemenliğine gireceği döneme kadar Amasya birçok kez el değiştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Amasya, başlangıçta Küçük Rûm Eyaleti'nin merkezi ve önemli bir şehzade sancağı konumunda iken, 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra bu hüviyetini kaybetmiş ve sıradan bir sancak durumuna düşmüştür (Şahin-Emecen, 1991: 1).

16. yüzyılın son çeyreği ve 17. yüzyılın başları Anadolu'daki diğer birçok şehir gibi Amasya içinde felaket seneleri olarak kabul edilebilir. Akçenin değerinin sürekli olarak düştüğü, uzun süren savaşların hazineyi boşalttığı, nüfusun Celalî İsyancıları'nın etkisiyle genel bir düşüş yaşadığı, yabancı paraların Osmanlı piyasalarını istila ettiği, sürekli patlak veren salgınlardan insan ve hayvan ölümlerini arttırdığı ve bu durumun tarımda da gerilemeye neden olduğu bir dönemde Amasya'da yaşanan bu krizlerden payını almış; nüfusunun neredeyse yarısını kaybetmiş ve ekonomik olarak büyük bir bunalımla karşı karşıya kalmıştır (Faroqhi, 2006: 572-574). 1642-1644 yıllarında Amasya'daki muhtelif tüketim ve gayrimenkul fiyatlarını konu alan bir çalışmada bu bunalımın hâlâ devam ettiği görülmektedir (Yıldırım, 2017: 686-687). Şehrin ancak 17. yüzyılın ortalarından sonra toparlanmaya başladığı söylenebilir, zira 1651 yılında, şehri son ziyareti sırasında Evliya Çelebi, ticaret hayatının gelişmiş, çarşıların zengin, ürünlerin kaliteli ve ucuz olduğunu ifade etmektedir (Okumuş, 2017: 385-386).

17.yüzyıl ekonomik hayatı ile ilgili bize bilgi veren kaynaklardan biri de şer'iyye sicilleridir. Osmanlı İmparatorluğu'nda askerî sınıfın ve sıradan insanların ceza,

vergi, miras vs. gibi günlük yaşantılarıyla ilgili devlet görevlileri tarafından tutulan kayıtlar olan şer'iyeye sicilleri, Osmanlı iktisadî tarihine meraklı olanlar içinde en önemli başvuru kaynakları arasında yer almaktadır. Bu minvalde şer'iyeye sicillerine bakılarak ortalama bir evin satış fiyatı tespit edilebilir veya sıradan bir evin içine girip orada yaşayan insanların kullandıkları eşyanın kıymetine dair bilgi sahibi olunabilir (Uğur, 2010: 8-9). Ayrıca gıda ve diğer gündelik tüketim maddeleri konusunda ana kaynak olan narh listeleri de bu sicillere kayıt edilmiştir. Bu makalede Amasya Kazâsı'na ait 15 numaralı şer'iyeye siciline dayanarak 1663-1665 yılları arasında kazâda satılan ev, bağ ve arazi, dükkân gibi gayrimenkullerin fiyat kayıtları incelenmiş; ilk iki kategori için ucuz, orta ve pahalı olmak üzere parasal bir değer aralığı tespit edilmiştir. Yine sicilde yer alan köle, hayvan vs. gibi taşınmaz kategorisine girmeyen diğer kalemlerinde fiyatları gösterilmiştir. Ayrıca sicilin başında ve sonunda bulunan iki narh kaydına dayanarak muhtelif gıda ve tüketim maddeleri için fiyat tabloları oluşturulmuş ve zaman içindeki iniş-çıkışlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1. Dönemin Para Birimi

İncelenen dönemde menkul ve gayrimenkul malların fiyatlarının daha iyi anlaşılabilmesi için incelenen dönemin para piyasası ve piyasada dolaşan paralar hakkında bilgi sahibi olmakta fayda vardır. 16. yüzyılın sonunda akçenin tağşişi ile başlayan malî süreç, uzun savaş dönemlerinde nakite olan ihtiyacın hazineyi boşaltması ve Avrupa'dan gelen yabancı paraların istilası gibi sebepler Osmanlı İmparatorluğu'nda özellikle 17. yüzyılın başlarından itibaren akçenin piyasalardan kaybolmasına neden olmuş; yerini İspanyol 8'lik riyali ve Hollanda esedî gurusu almıştır (Pamuk, 2012: 162-169).

İncelenen sicilde satışların neredeyse tamamının Hollanda esedî gurusuyla yapıldığı görülmüştür. 1663-1665 senelerine ait bir kur tespit edilememiştir. Bu sebeple esedî gurusun akçe cinsinden kur değeri hesaplanırken bu tarihlere en yakın iki tarih olan 1659 ve 1668 senelerinin kur değerleri göz önüne alınmıştır. Bu kur değerleri Şevket Pamuk'un *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi* adlı eserinin 152. sayfasındaki tabloda gösterilmiştir. Bu tablodaki verilere göre 1659 yılında 1 esedî 78 akçe iken; 1668 yılında bu rakam 100 akçeye çıkmıştır. Sadece

iki satışta başka para birimlerine rastlanmıştır. Bu iki satışta riyalî guruş⁴ ve şerifi altın⁵ kullanılmıştır.

2. Gayrimenkullerin ve Diğer Metaların Fiyatları

Bir gayrimenkulün; kaza merkezinde veya köyde olması ya da kaza merkezinde bulunduğu mahalle, doğal kaynaklara veya ticaretin yoğunlaştığı bölgelere yakınlığı vs. gibi konumuyla ilgili ayrıntılar fiyatının belirlenmesinde en önemli etkenlerdir. Sicildeki 14 bağ satışından 8’i kaza merkezinde olmuştur. Değirmen ve dükkân satışlarında (toplam 3 kayıt vardır) kazâ merkezinin 2’ye 1 önde olduğu görülürken, ev satışlarında durum daha başkadır. Söz konusu tarihlerde satılan evlerin tamamı kaza merkezindedir; köyde herhangi bir satış kaydına rastlanmamıştır. Satışa konu olan toplam 38 gayrimenkul vardır. Ancak bunlardan ikisinin mevkiî bilinmekle beraber hangi mahalle ya da köyde olduğu tespit edilememiştir.

Tablo 1: Satışa Söz Konusu Olan Gayrimenkullerin Bulunduğu Mahalleler

Toplam	Kaza merkezi	Köy
36	29	7
%100	% 80.5	%19.5

2.1. Bağ ve Arazi Fiyatları

Bu kategoride toplam 16 gayrimenkulün fiyatı değerlendirilmiştir. Gayrimenkul satışlarında bir mahalle, mevki ya da köyün öne çıktığı söylenemez. Dolayısıyla “şu mahalledeki konutlar pahalı” veya “bu köydeki konutlar ortalama bir değere sahip” cinsinden bir hükme varmak mümkün olmamıştır. Bunun sebebi bir mahalle veya köyün en fazla 2 satış kaydında geçmesinden kaynaklanmaktadır.

⁴ İspanyol 8’lik riyalleri özellikle 17. yüzyılın başlarında Osmanlı piyasalarına girmiş ve en çok tedavül edilen para birimlerinden biri olmuştur. Kur değeri esedî guruşun biraz üstündedir. Bir önceki notta bahsedilen tablodaki verilere göre 1659 yılında bir riyalî guruş 88 akçe iken; 1668 yılında bu rakam 110 akçeye çıkmıştır.

⁵ Mısır ve Yukarı Mezopotamya’da darbedilen şerifi veya eşrefî altın özellikle 16. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nda tedavül eden diğer yerel paraların genel trendine uyarak düşüşe geçmiş ve ancak 17. yüzyılın sonları ve 18. yüzyılda eski önemini kazanabilmiştir. Şerifi altın kur değerleri söz konusu olduğunda sultanî altını takip etmiş ve bu nedenle hemen her zaman itibar edilen bir para olmuştur. Daha fazla bilgi için bkz. Şevket Pamuk, *Paranın Tarihi*, s. 106-107.

İncelenen sicilde bir gayrimenkul için verilen en yüksek fiyat Ağustos 1664 tarihinde kayda geçen Osman Ağa'nın, Mustafa'nın Bayezid Paşa Mahallesiinde bulunan bağı için vermiş olduğu 670 esedî guruştur (BOA. AŞS. No.15. 13b/2). Mayıs 1664 tarihli kardeşlerinin vasisi olan Habib'in Kızılca köyünde bulunan bağını 17 esedî guruşa Koca'ya sattığı anlaşılan hüküm ise bu kategoriye giren en ucuz gayrimenkul olmuştur (BOA, AŞS, No.15, 3b/2).

Listenin ucuz, orta ve pahalı fiyat aralığı sırasıyla 1-150, 151-300 ve 301 esedî guruş ve üzeri olarak kabul edilmiştir. Ucuz fiyat aralığına, bağlı olduğu mahalle veya köy belirlenemeyen 2 mevkii de dâhil olmak üzere, toplam 9 gayrimenkul girmiştir. Bu gayrimenkullerin 3'ü kazâ merkezinde iken, 4'ü çeşitli köylere dağılmıştır. Orta fiyat aralığına biri köy biri kazâ merkezinde olmak üzere sadece 2 gayrimenkul girmiştir. Pahalı fiyat aralığına giren 5 gayrimenkulden 4'ü kazâ merkezindedir ve bunların tamamının 400 esedî guruş ve üzerinde bir değere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2: 1663-1665 Yılları Arasında Amasya'da Bağ ve Arazi Fiyatları

Satışa söz konusu olan gayrimenkul	Satıcı	Satın alan	Fiyatı	Gayrimenkulün bulunduğu mahalle / nahiye	Tarih (hicri / miladi)
Bağ	Mustafa	Halil	50 esedî / 3900-5000 akçe	Şeyh Kırık Mahallesi Ferhadarası Mevzii	1074 Şevvalinin başları / 27 Nisan-6 Mayıs 1664
Bağ	Kardeşlerini n vasisi Habib	Koca	17 esedî / 1326-1700 akçe	Kızılca Köyü	1074 Şevvalinin ortaları / 6-16 Mayıs 1664
Çiftlik ve mera	Allahverdi	Kaymakam Mustafa Paşa	400 esedî / 31200-40000	Kuşçı Köyü	16 Şevval 1074 / 12 Mayıs 1664

Metehan Bozkurt, Gürkan Cevger – 1663-1665 Yılları Arasında Amasya’da Fiyatlar

			akçe		
Bağ	Emine Hatun	Kaymakam Mustafa Paşa	260 esedî / 20280-26000 akçe	Kamerüddin Mahallesi	1075 Muharreminin başları / 25 Temmuz-3 Ağustos 1664
Bağ	Satılmış	Mehmed Ağa	118 esedî / 9204-11800 akçe	Karaağaç Köyü	1075 Muharreminin başları / 25 Temmuz-3 Ağustos 1664
Bağ	Mustafa	Osman Ağa	670 esedî / 52260-67000 akçe	Ahuröni (Bayezid Paşa Mahallesi)	1075 Muharreminin ortaları / 3-13 Ağustos 1664
Bağ	Abide Hatun	Ayşe ve Hayer Hatunlar	60 esedî / 4680-6000 akçe	Memidede mezarlığı yakınlarında (Hacılar Meydanı Mahallesi)	1075 Rebiülahiri / Ekim-Kasım 1664
Bağ	Mehmed Bey’in varisleri	Hasan Beşe	610 esedî / 47580-61000 akçe	Akbilek Mevzii (Akbilek Mahallesi)	1075 Cemaziyelevvelinin sonları / 9-19 Aralık 1664
Bağ	Hüseyin	Ömer	200 esedî / 15600-20000 akçe	Ziyere Köyü	1075 Ramazanının başları / 18-27 Mart 1665

Bağ	İbrahim Çelebi	Meryem Hatun	100 esedî / 7800-10000 akçe	Hamza Yenicesi (Yenice Köyü)	1075 Zilkadesinin başları / 16-25 Mayıs 1665
Bağ	Ömer Beg	Lefid	510 esedî / 39780-51000 akçe	Memidede (mezarlığı) yakınlarında	1075 Zilhiccesinin ilk günü / 15 Haziran 1665
Bağ	Raziye Hatun	Mustafa Çelebi	50 esedî / 3900-5000 akçe	Arslanhâne Mevzii	1075 Zilhiccesinin ilk günü / 15 Haziran 1665
Bağ	Mustafa Çelebi	Mehmed Ağa	450 esedî / 35100-45000 akçe	Akbilek Mevzii (Akbilek Mahallesi)	1076 Muharreminin başları / 14-23 Temmuz 1665
Bağ	Ayşe Hatun	Hüseyin Ağa	80 esedî / 6240-8000 akçe	Ferhad Mevzii (Şeyh Kırık Mahallesi)	1076 Rebiülevvelinin sonları / 30 Eylül-10 Ekim 1665
Bağ	Çocuklarının vasisi Meryem Hatun	Hüseyin	30 esedî / 2340-3000 akçe	Ziyere Köyü Balık Mevzii	Tarih yok
Bağ	Receb	Bekir	50 esedî / 3900-5000 akçe	Eyfasıl Mevzii	1076 Cemaziyelevvel sonları / 28 Kasım-8 Aralık 1665

2.2. Ev Fiyatları

Bu kategoride toplam 18 gayrimenkulün fiyatı değerlendirilmiştir. Sadece bir hüküm, kullanılan para birimi şerifi altın olduğu ve bu dönemdeki kur değeri hakkında net bir bilgiye ulaşılamadığı için, değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Bağ ve arazi satışlarında olduğu gibi bu kategoride de herhangi bir köy ya da mahallenin öne çıktığından bahsedilemez. Ayrıca ev satışlarının tamamı kazâ merkezinde yapılmıştır.

Sicilde kayıtlı en pahalı ev Eylül 1665 tarihinde kayda geçen Mustafa Beşe’nin Kurşunlu mahallesinde bulunan ve 590 esedî guruşa Nurullah Efendi’ye satmış olduğu evdir (BOA. AŞS. No.15. 35b/2). Bir ev için verilen en düşük meblağ Mayıs 1665 tarihinde kayda geçen İbrahim’in Kurşunlu mahallesindeki evi için Ali’nin vermiş olduğu 55 esedî guruştur (BOA. AŞS. No.15. 30b/2)

Listenin ucuz, orta ve pahalı fiyat aralığı sırasıyla 1-100, 101-200 ve 201 esedî guruş ve üzeri olarak kabul edilmiştir. Ucuz fiyat aralığına toplam 8 ev girmiştir. Bu fiyat aralığına giren evlerin tümü farklı mahallelerdedir. Orta fiyat aralığına giren 6 ev vardır. Son olarak pahalı olarak değerlendirilen 4 ev vardır ve bunların tamamı 300 esedî guruşun üstünde bir değere sahiptir.

Tablo 3: 1663-1665 Yılları Arasında Amasya’da Ev Fiyatları

Satıcı	Satın alan kişi	Fiyatı	Evin bulunduğu mahalle / nahiye	Tarih (hicri / miladi)
Aişe	Osman Ağa	70 esedî / 5460-7000 akçe	Mehmed Paşa Mahallesi	1074 Şevvali sonları / 16-25 Mayıs 1664
Beytülmal Emimi Mehmed	Nasuh Efendi	80 esedî / 6240-8000 akçe	Çeribaşı Mahallesi	1074 Zilkadesi başları / 26 Mayıs-4 Haziran 1664
Erselaf (Yahudi)	Diğer Erselaf (Yahudi)	180 esedî / 14040-18000 akçe	Sarrachâne Mahallesi	1074 Zilkadesi sonları / 14-24 Haziran 1664

Halil Beg	Kâsım	400 esedî / 31200-40000 akçe	Karatay Mahallesi	1075 Muharremi birinci günü / 25 Temmuz 1664
Nevres'in varisleri	Murad (zımmî) ve Eni (zımmîye)	45-45 esedî / 7020-9000 akçe	Derehâne Mahallesi	1075 Muharremi ortaları / 3-13 Ağustos 1664
İsmihan Hatun	Osman Turabi	126 esedî / 9828-12600 akçe	Sarrachâne Mahallesi	1075 Cemaziyülevveli ortaları / 29 Kasım-9 Aralık 1664
İbrahim Beşe	Mehmed Beşe	106 esedî / 8268-10600 akçe	Bozahâne Mahallesi	1075 Recebi başları / 18-27 Ocak 1665
Aişe Hatun	Mehmed	87 esedî / 6786-8700 akçe	Kocacık Mahallesi	1075 Recebi sonları / 6- 16 Şubat 1665
Davud'un varisleri	Mustafa	57 esedî / 4446-5700 akçe	Helkıs Mahallesi	1075 Şabanı sonları / 8-17 Mart 1665
Erdoğdu	Seyyid Hüseyin	63 esedî / 4914-6300 akçe	Sofiler Mahallesi	1075 Ramazanı ortaları / 27 Mart-6 Nisan 1665
İbrahim	Ali	55 esedî / 4290-5500 akçe	Kurşunlu Mahallesi	1075 Zilkadesi başları / 16-25 Mayıs 1665
Receb Ağa	Ali Beg	110 esedî / 8580-11000 akçe	Bayezid Paşa Mahallesi	1076 Muharremi ortaları / 23 Temmuz-2 Ağustos 1665

Fatıma Hatun	Seyyid İbrahim Çelebi	85 esedî / 6630-8500 akçe	Çırakçı Mahallesi	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665
Sitti Hatun	Mustafa Beşe	550 esedî / 42900-55000 akçe	Kurşunlu Mahallesi	1076 Rebiülevveli ilk günü / 11 Eylül 1665
Mustafa Beşe	Nurullah Efendi	590 esedî / 46020-59000 akçe	Kurşunlu Mahallesi	1076 Rebiülevveli başları / 11-20 Eylül 1665
Hacı Efendizâde Mehmed Ağa	Mehmed Efendi	125 esedî / 9750-12500 akçe	Ahi Saadüddin Mahallesi	1076 Rebiülevveli sonları / 30 Eylül-10 Ekim 1665
Davud’un varisi oğlu Veli	Bektaş Ağa	120 esedî / 9360-12000 akçe	Fethiyye Mahallesi	1076 Rebiülahiri ortaları / 20-30 Ekim 1665
Fatıma Hatun	Mehmed Beg	310 esedî / 24180-31000 akçe	Köprübaşı Mahallesi	1076 Cemaziyülevveli başları / 9-18 Kasım 1665
Abide Hatun	Abide’nin oğlu Mustafa Çelebi	25 şerifi	Acem Ali Mahallesi	1076 Cemaziyülevveli sonları / 28 Kasım-8 Aralık 1665

2.3. Değirmen ve Dükkân Fiyatları

Bu kategoriye iki dükkân ve bir değirmenin fiyat kaydı girmiştir. 1664 tarihli dükkân fiyatları ile ilgili ilk kayıta Hafız Mustafa’nın, Alçak Köprü adıyla anılan ve Yeşilirmak nehrinin ortasından geçmesi münasebetiyle, ikiye ayrılan şehri birbirine bağlayan en eski yapıtlardan biri olan köprü yakınlarındaki berber

dükkânını 65 esedî guruşa Abdullah Çelebi'ye sattığı görülmektedir (BOA. AŞS. No.15. 4b/3).

Eylül 1665 tarihli ikinci hükümde Debbaghane mevkiinde Ayşe Hatun'a ait kahvehanenin kapatıldığı (tebdil) ve diğer bir dükkân ve eşyalarla birlikte 145 esedî guruşa İbrahim ve Yusuf adlı Rus asıllı bir köleye devredildiği kaydedilmiştir (BOA. AŞS. No.15. 35b/3). Nisan-Mayıs 1664 tarihini taşıyan değirmen fiyatları ile ilgili tek kayıta Ali Beg'in Geldiklan nahiyesine bağlı Zara köyündeki iki değirmenini (cinsleri belirtilmemiş) 300 esedî guruşa Ahmed Ağa'ya sattığı mevzubahistir (BOA. AŞS. No.15. 3a/2).

2.Köle Fiyatları

16. ve 17. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun batı ve kuzeybatı yönündeki genişlemesinin devam etmesi ve Kırım Hanlarına bağlı birliklerin yaptığı akınlar sonucunda Macaristan ve ötesindeki topraklar ile Lehistan'dan İstanbul'a bol miktarda köle geliyordu (Engin, 2002: 247). Bundan başka Kefe'de çok eski zamanlardan beri önemli bir köle ihracat merkeziydi. Bu durum Osmanlı döneminde de değişmedi. Buradan hareket eden köle yüklü gemiler başta İstanbul olmak üzere Karadeniz'e kıyısı olan hemen her limana uğruyordu. Böylece Kefe'den gelen bu Çerkes ve özellikle de Rus asıllı köleler imparatorluğun dört bir yanında bulunabiliyordu (İnalçık, 2009: 341-342). Fiziksel görünüşleri ve yetiştikleri coğrafyanın gerektirdiği dayanıklılık köle olarak özellikle onların tercih edilmesine sebep oluyordu ve bu durum tabii ki fiyatlara da yansiyordu.

İncelenen dönemde köle fiyatları ile ilgili sadece bir kayda rastlanmıştır. Aralık 1664 tarihli bu kayda göre Rus asıllı bir köle olan ve sahibi olmamasından ötürü devlet hazinesi sayılan Dilaver'in beytülmal emini Hüseyin Ağa tarafından yapılan açık artırma sonucunda 31 esedî guruşa Müftü Ebussuud Efendi'ye satışı söz konusudur (BOA. AŞS. No.15. 21b/2). Köle fiyatlarıyla ilgili başka kayıt olmadığından dolayı bir değerlendirmeye gidebilmek mümkün olmamıştır.

3. Hayvan Fiyatları

Bir hayvanın cinsi, geldiği memleket, rengi ve yaşı gibi etkenler fiyatının değişmesinde en önemli etkenlerdir. Bunlardan başka doğal afetler ve salgın hastalık neticesinde yaşanan toplu ölümler de hayvan fiyatlarının ani yükseliş ve inişlerinde çok belirleyici faktörlerdir. İncelenen sicilde hayvan fiyatları ile ilgili sadece bir kayda rastlanmıştır.

Aralık 1664 tarihli bu kayıтта devlet hazinesine intikal etmiş olan bir doru atın açık artırma ile 31 esedî guruşa Müftü Ebussuud Efendi’ye satışı söz konusudur (BOA. AŞS. No.15. 21b/2). Hayvan fiyatları ile ilgili ikinci bir kayda tesadüf edilemediğinden genel bir değerlendirme yapabilmek mümkün değildir.

4. Diğer Fiyatlar

Bu kategoriye iki fiyat kaydı girmiştir. Bunlar sırasıyla bir hol (sofa) ve bir alaca kumaşın satışlarından elde edilmiştir. Eylül-Ekim 1664 tarihli ilk kayıтта Kazgancı mahallesinde olup, beytülmal emini Hüseyin Ağa tarafından müsadere edilip devlet hazinesine intikal eden ve bir tarafında Kilise bulunan holün (sofa) 100 esedî guruşa Mehmed Ağa’ya satıldığı görülmektedir (BOA. AŞS. No.15. 17a/2). Aralık 1664 tarihli diğer kayıтта yine devlet hazinesine intikal etmiş bir alaca kumaşın açık artırma ile 6 esedî guruşa Müftü Ebussuud Efendi’ye satışı söz konusudur (BOA. AŞS. No.15. 21b/2.)

5. Narh ve Tüketim Maddelerinin Fiyatları

Gündelik tüketim maddeleri ve hizmet fiyatlarında en önemli veri kaynağı narh kayıtlarıdır. İlgili devlet yetkilileri tarafından tespit edilen narh, ihtisap kanunnamelerinden istifade edilmek suretiyle belirlenir ve muhtesip bunlara uyulup uyulmadığını kontrol ederdi. Hemen her tüketim maddesi için ayrı bir üst fiyat tespiti yapılırdı. Bu fiyatlar esasen mevsimsel olarak belirlenirdi. Ancak savaş, kıtlık ya da doğal afet gibi olağanüstü durumlarda devlet müdahaleyi arttırır⁶, günlük narh tespitleri yapılırdı (Kütükoğlu, 2006: 390).

İncelenen sicilde toplam iki narh kaydı mevcuttur. İlk narh; sırasıyla Mayıs 1664, Temmuz 1664, Ağustos-Eylül 1664 ve Haziran 1665 tarihlerinde olmak üzere toplam 4 ayrı fiyat listesini barındırmaktadır. İkinci narh kaydı ise sadece Ağustos 1665 tarihli bir listeyi ihtiva etmektedir. Bunlarla birlikte son listeye ait iki ürün okunamamıştır.

Listede de görüleceği üzere “ağırlık, yük” anlamlarına gelen kıyye veya okka, Osmanlı İmparatorluğu’nda kullanılan temel ölçü birimidir. Kıyye farklı zaman ve yerlerde farklı değerlere sahipti. Yani, mesela 18. yüzyılın sonunda Basra’da 1 okka 550 dirhem olarak tespit edilmişken, aynı tarihte Van’da 460-470 dirhem olabiliyordu (Kallek, 2007: 338). İncelenen dönemde Amasya’da bir kıyyenin kaç dirhem ettiğine dair net bir bilgi elde edilememiştir.

---

⁶ Devletin narh koyarak piyasaya müdahale edip edemeyeceğine dair bkz. Cengiz Kallek, “Narh”, DİA, c. 32, TDV Yayınları, İstanbul 2006, s. 387-388.

5.1. Et Fiyatları

Bu kategoriye koyun, keçi ve dana eti, pastırma ve öküz pastırması olmak üzere 5 et cinsi girmiştir. Koyun, keçi ve dana etlerinin kıyyelerinin 6-9 akçe bandında seyrettiği görülmektedir. Pastırma ve öküz pastırmasıyla ilgili sadece bir fiyat kaydı vardır. Ağustos 1665 tarihli listede sadece pastırma için 10 akçe fiyat biçilirken, öküz pastırmasının kıyyesi 16 akçe olmuştur.

Tablo 4: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Listelerine Göre Amasya'da Et Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Koyun Eti	20 Şevval 1074 / 16 Mayıs 1664	1 kıyye	8 akçe
Koyun Eti	1074 Zilhiccesi ortaları / 4-14 Temmuz 1664	1 kıyye	7 akçe
Koyun Eti	1075 Saferi / Ağustos-Eylül 1664	1 kıyye	7 akçe
Koyun Eti	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	8 akçe
Koyun Eti	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos	1 kıyye	7 akçe
Keçi Eti	20 Şevval 1074 / 16 Mayıs 1664	1 kıyye	7 akçe
Keçi Eti	1074 Zilhiccesi ortaları / 4-14 Temmuz 1664	1 kıyye	6 akçe
Keçi Eti	1075 Saferi / Ağustos-Eylül 1664	1 kıyye	6 akçe
Keçi Eti	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	7 akçe

Dana Eti	20 Şevval 1074 / 16 Mayıs 1664	1 kıyye	6 akçe
Dana Eti	1075 Saferi / Ağustos-Eylül 1664	1 kıyye	8 akçe
Dana Eti	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	9 akçe
Dana Eti	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	6 akçe
Pastırma	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	16 akçe
Öküz Pastırması	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	10 akçe

Tablodaki rakamlar genel anlamda dengelidir ve kayda değer bir artış veya inişten söz etmek mümkün değildir. Tek istisna Haziran 1665’te kıyyesi 9 akçe olan dana etinin, Ağustos 1665 tarihinde kıyyesinin 6 akçeye düştüğü narh listesinden anlaşılmaktadır.

5.2. Helva ve Köme Fiyatları

Ana maddeleri süt, zeytinyağı ve ceviz olan zülbiye helvası, badem helvası ile beraber listenin en pahalı ürünüdür. Ağustos 1665 tarihli narh kaydında iki helva türü için kıyyeleri 23 akçe olmak üzere değer biçilmiştir.

Badem ve ceviz olmak üzere iki farklı köme çeşidi vardır. Ceviz kömesinin Haziran 1665 tarihli fiyat listesinde kıyyesi 11 akçedir. Badem kömesi için 2 narh kaydı mevcuttur. Haziran 1665’teki ilk kayıta 10 akçe değer biçilen badem kömesinin kıyyesi Ağustos 1665 tarihli ikinci narh listesinde 10 akçelik bir zamları iki kat artarak 20 akçe olmuştur.

Tablo 5: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Listelerine Göre Amasya’da Helva ve Köme Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Zülbiye Helvası	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	23 akçe
Ceviz Helvası	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	12 akçe
Badem Helvası	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	23 akçe
Badem Kömesi	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	10 akçe
Badem Kömesi	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	20 akçe
Ceviz Kömesi	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	11 akçe

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere badem kömesi hariç diğer tüketim maddelerinin tamamı için bir narh kaydı vardır. Bu nedenle de incelenen yıllar arasında sadece badem kömesinin fiyatlarındaki iniş-çıkışları takip etmek mümkün olabilmektedir.

5.3. Bakliyat ve Kuruyemiş Fiyatları

Bu kategoriye giren 8 ürünün fiyatları Haziran 1665 ile Ağustos 1665 tarihlerindeki 2 listede kaydedilmiştir. En pahalı ürün Ağustos 1665’te fiyatı 30 akçe olarak belirlenen badem olmuştur. Haziran 1665 tarihli listede bademin 26 akçe olduğu görülmektedir. Yani 4 akçelik bir zam söz konusudur. Kıyyeleri 3’er akçe olan ceviz ve nohut listenin en ucuz ürünleridir.

Sadece pirincin Haziran 1665 ve Ağustos 1665 tarihlerindeki kıyyesi 10 akçe iken, Boyabat pirincinin kıyyesi 9 akçe tespit edilmiştir. Leblebinin fiyatı söz konusu iki tarihte de kıyyesi 5 akçe olarak belirlenmiştir. Fındığa sadece Haziran 1665’te kaydedilen listede olmak üzere kıyyesi 8 akçe olmak üzere değer biçilmiştir.

Tablo 6: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Listelerine Göre Amasya’da Bakliyat ve Kuruyemiş Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Pirinç	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	10 akçe
Pirinç	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	10 akçe
Boyabat Pirinci	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	9 akçe
Nohut	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	3 akçe
Badem	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	26 akçe
Badem	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	30 akçe
Ceviz	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	3 akçe
Ceviz İçi	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	10 akçe
	1075 Zilkadesinin 17.		

Fındık	günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	8 akçe
Leblebi	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	5 akçe
Leblebi	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	5 akçe

Badem, leblebi ve pirinç hariç diğer tüketim maddelerinin tamamı için bir narh kaydı vardır. Zam alan tek ürün badem olmuştur. Leblebi ve pirincin eski fiyatlarını muhafaza ettiği görülmektedir.

5.4. Yağ Fiyatları

Bu kategoriye yağ, zeytinyağı, sadeyağ, iç ve kuyruk yağları olmak üzere toplam 5 ürün girmiştir. Yağ, kıyyesi 26 akçe ile listenin en pahalı ürünüdür. En ucuz ürün, kayıtlı olduğu iki narh kaydında da kıyyesi 8 akçe bandında kalan, iç yağı olmuştur.

İç yağının 1 kıyyesi Mayıs 1664'te 8 akçe iken, Haziran 1665'te bu rakam değişmeyerek yine 8 akçe olmuştur. Mayıs 1664'teki listede kıyyesine 16 akçe kıymet biçilen kuyruk yağı ise Haziran 1665 tarihli narh da eski fiyatını muhafaza edememiş ve üç akçelik bir kayıpla 13 akçeye gerilemiştir.

Tablo 7: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Kayıtlarına Göre Amasya'da Yağ Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Yağ	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	26 akçe
Zeytinyağı	1074 Zilhiccesi ortaları / 4-14 Temmuz 1664	1 kıyye	22 akçe
Kuyruk Yağı	20 Şevval 1074 /	1 kıyye	16 akçe

	16 Mayıs 1664		
Kuyruk Yağı	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	13 akçe
İç Yağı	20 Şevval 1074 / 16 Mayıs 1664	1 kıyye	8 akçe
İç Yağı	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	8 akçe
Sadeyağ	1074 Zilhiccesi ortalrı / 4-14 Temmuz 1664	1 kıyye	22 akçe

İç ve kuyruk yağı haricinde yağ, sadeyağ ve zeytinyağı için sadece bir kez fiyat belirlenmiştir. İç yağının bir önceki listede eski fiyatını muhafaza ettiği görülürken, kuyruk yağının 3 akçelik bir düşüş yaşadığı tespit edilmiştir.

5.5. Sebze, Meyve ve Tatlı Fiyatları

Listeye bakıldığında en pahalı ürünün zebib yani kuru üzüm olduğu ve Ağustos 1665 tarihle narh kaydında 1 kıyyesine 90 akçe fiyat biçildiği görülmektedir. En ucuz ürün ise sarımsaktır ve 1 kıyyesi 5 akçedir. Ağustos 1665 tarihli narh kaydında balın kıyyesi 23 akçe olarak belirlenmiştir. Sebze olarak listeye sadece sarımsak girmiştir ve yukarıda da işaret edildiği üzere kıyyesi 5 akçe ile en ucuz ürün konumunda bulunmaktadır.

Tablo 8: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Kayıtlarına Göre Amasya’da

Sebze, Meyve ve Tatlı Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Kuru Üzüm (Zebib)	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	90 akçe
	1075 Zilkadesinin 17. günü /		

Misket Üzüümü	1 Haziran 1665	1 kıyye	8 akçe
Yumrucuk Üzüümü	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	7 akçe
Zeytin	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	6 akçe
İncir	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	7 akçe
Kayısı	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	6 akçe
Kayısı Kuruşu	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	12 akçe
Erik Kuruşu	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	8 akçe
Sarımsak	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	5 akçe
Bal	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	23 akçe
Ak Pekmez	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	10 akçe
Kara Pekmez	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	9 akçe
Şıra Tarhanası	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	8 akçe

Bu kategoriye giren meyve, sebze ve tatlı türlerinin tamamı için sadece bir kez fiyat belirlenmiştir. Bu yüzden zaman içindeki iniş-çıkışlara dair bir fikir sahibi olmak mümkün değildir. Kuru üzüm hariç meyve çeşitlerinin 8-12; bal hariç tatlı çeşitlerinin 8-10 akçe bandında seyrettiği görülmektedir.

5.6. Diğer Tüketim Maddelerinin Fiyatları

En pahalı ürün kıyyesi 32 akçe ile kişniş, en ucuz ürün ise 335 dirhemi 1 akçe olan ekmektir. İki ürün içinde Haziran 1665 tarihinde fiyat tespiti yapılmıştır.

Mumun fiyatı Mayıs 1664 ve Haziran 1665 tarihlerinde de kıyyesi 16 akçedir. Sabunun kıyyesi Temmuz 1664’te 26 akçe iken, 1 sene sonra 4 akçe zamlı 30 akçelik bir değere ulaşmıştır.

Tablo 9: 1663-1665 Yılları Arasındaki Narh Kayıtlarına Göre Amasya’da Diğer Tüketim Maddelerinin Fiyatları

Ürün	Tarih (hicri / miladi)	Birim	Fiyat
Ekmek	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	335 dirhem	1 akçe
Nişasta	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	6 akçe
Kışniş	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	32 akçe
Pamuk	1075 Saferi / Ağustos-Eylül 1664	1 kıyye	22 akçe
Şap	1075 Zilkadesinin 17. günü / 1 Haziran 1665	1 kıyye	16 akçe
Kına (Hınna)	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	13 akçe
Mum	20 Şevval 1074 / 16 Mayıs 1664	1 kıyye	16 akçe
	1075 Zilkadesinin 17. günü /		

Mum	1 Haziran 1665	1 kıyye	16 akçe
Sabun	1074 Zilhiccesi ortaları / 4-14 Temmuz 1664	1 kıyye	26 akçe
Sabun	1076 Muharremi sonları / 2-12 Ağustos 1665	1 kıyye	30 akçe

Bu kategoriye giren sabun ve mum hariç diğer tüketim maddeleri için sadece bir kez fiyat belirlenmiştir. Listede sadece sabuna 4 akçelik bir zam geldiği görülmektedir. Mum eski fiyatını korumuştur.

Sonuç

17. yüzyılın başında yaşanan kriz dalgası Anadolu'nun diğer şehirlerinde olduğu gibi Amasya'da da ekonomik hayatı olumsuz etkilemiştir. Bunun yansımalarını şer'iyeye sicilleri üzerinden yapılan incelemelerden anlamak mümkündür. Ancak yüzyılın ortaları geçildiğinde durumun normalleşmeye başladığı görülmektedir, zira bu dönemde şehri ziyaret eden Evliya Çelebi'nin yazdıkları olumlu yöndedir. 1663-1665 yılları arasında Amasya'da çeşitli gayrimenkul ve tüketim maddelerinin fiyatlarının incelendiği bu makale de Evliya Çelebi'yi teyit etmekte ve dengeli bir ekonomik hayat gözlemlemektedir. Tabii incelemenin çok eksik yanları vardır. Mesela bu dönemde ortalama gelire sahip bir kişinin alım gücü hakkında net bir bilgiye sahip olunamamaktadır. Ancak ürün fiyatlarındaki iniş-çıkışların dengeli olması ya da aşağıda ifade edileceği üzere gayrimenkul fiyatlarının büyük oranda ucuz ve orta düzeyde bulunması dengeli bir ekonomik yaşama işaret etmektedir.

İncelenen sicilde ilk bölümde Amasya'daki ev, bağ ve arazi, değirmen ve dükkân fiyatlarına dair toplam 38 kayıt tespit edilmiştir. İlk iki kategori için ucuz, orta ve pahalı olmak üzere bir fiyat aralığı düzeyi belirlenmiştir. Buna göre satılan gayrimenkullerden 17'si ucuz, 9'u orta ve yine 9'u pahalı düzeyde kabul edilebilir. Sicilde hayvan ve köle fiyatlarıyla ilgili sadece 1'er kayıt vardır. Bu nedenle fiyat düzeyleri konusunda bir karşılaştırma imkânı mümkün değildir.

İkinci bölümde narh kayıtları et, helva ve köme, bakliyat ve kuruyemiş, yağ, meyve sebze ve tatlı ve diğer tüketim maddeleri olmak üzere 6 başlık altında incelenmiştir. Sicilde kayıtlı 5 narh listesi vardır ve bunlar Mayıs 1664 ile Ağustos 1665 tarihleri arasında tutulmuştur.

Tüm kategorilere bakıldığında keskin iniş-çıkışlardan bahsetmek mümkün değildir. Listeye ikinci veya üçüncü kez giren hemen her ürünün eski fiyatını az çok muhafaza ettiği görülmektedir. Bu dönemde en pahalı ürün kıyyesi 90 akçe olan zebib yani kuru üzündür. En ucuz ürün 335 dirhemi 1 akçe olan ekmektir. Ekmeği kıyyeleri 3 akçe ile ceviz ve nohut takip etmiştir. Aradan geçen bir sene zarfında en çok zam alan ürün ise sabun olmuştur. Temmuz 1664’te 26 akçe olan sabunun kıyyesi Ağustos 1665’te yüzde 15 civarında bir zam ile 30 akçeye yükselmiştir.

Bununla birlikte et kategorisi haricinde diğer ürünlerin en fazla 2 narh listesine girmesinden ve kısa bir zaman aralığı değerlendirilebildiğinden dolayı kesin yargılara varabilmek mümkün gözükmemektedir. Et kategorisi söz konusu olduğunda koyun eti için 5, keçi ve dana eti için 4’er narh kaydı bulunmaktadır. Bu etlerin 6-9 akçe bandında ve dengeli bir fiyat düzeyi seyrettiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak; Osmanlı İmparatorluğu’nda şehirlerin ekonomik tarihiyle ilgili şer’iyye sicillerine dayanılarak yapılacak uzun soluklu akademik çalışmalar için evvela kaynakların tamamının çevrilip değerlendirilmesi gerekir. Bu minvalde fiyatlarla ilgili dar bir zaman dilimini inceleyen bu makale ile Amasya’nın ekonomik tarihine dair küçük bir katkı yapılmak istenmiştir.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

Başkanlık Osmanlı Arşivi, (BOA), Amasya Şer’iyye Sicilleri (A. Ş. S.), No.15.

Telif Eserler

ENGİN, Nihat (2002), “Osmanlılar’da Kölelik”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c. 26, s. 246-248.

FAROQHİ, Suraiya (2006), “Krizler ve Değişim 1590-1699”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, ed. Halil İncalcık-Donald Quataert, çev. Ayşe Berktaş, Süphan Andıç, Serdar Alper, İstanbul: Eren Yayıncılık, c.2, s. 543-757.

İNALCIK, Halil (2009), *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c.1, İstanbul: Eren Yayıncılık.

KALLEK, Cengiz (2006), “Narh”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c.32, s. 387-389.

----- (2007), “Okka”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c.33, s. 338-339.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat (2006), “Osmanlılar’da Narh”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c.32, s. 390-391.

OKUMUŞ, Ejder (2017), “Evliya Çelebi’nin Gözüyle Amasya”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu 4-7 Ekim 2017 Bildirim Kitabı*, ed. M. Fatih Köksal vd., c.1, s. 377-417.

PAMUK, Şevket (2012), *Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

ŞAHİN, İlhan – EMECEN, Feridun (1991), “Amasya”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c. 3, s. 1-4.

UĞUR, Yunus (2010), “Şer’iyye Sicilleri”, *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, c.39, s. 8-11.

YILDIRIM, Canan (2017), “Amasya’da Fiyatlar (1642-44)”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu 4-7 Ekim 2017 Bildirim Kitabı*, ed. M. Fatih Köksal vd., c.1, s. 667-688.

